

KAKO ZAŠTITITI ETNOGRAFSKO NASLIJEĐE?

Vlasta Šabić

Muzej Slavonije Osijek

Osijek

Pokretne i nepokretne etnografske spomenike, odnosno našu etnografsku baštinu, ali i širu kulturno-povijesnu baštinu teško je zaštititi, no kada se radi o arheološkom terenu postupak zaštite je jasan. Budući da je etnografska baština uglavnom u privatnom vlasništvu, svaki vlasnik takve predmete može prodati, a ukoliko ne spadaju u kategoriju baštine i izvesti u inozemstvo. Pokazuje se da je pojam baštine preuzak zbog slučajeva kakav je trenutno aktualan na prostoru Baranje (ali i Slavonije, kako doznajemo s terena). Osiromašeni, postali smo plodno tlo za međunarodnu trgovinu.

Tradicijski baranjski namještaj koji je izdvojen prilikom izdavanja dozvole za izvoz

Naime, u posljednjih nekoliko mjeseci u Baranji se odvija intenzivan i veoma organiziran otkup i sustavni izvoz etnografskih i kulturno-povijesnih predmeta u Nizozemsku. Uglavnom je riječ o namještaju i kućnom inventaru, a prilično su prisutni i uporabni predmeti seoskoga kućanstva. Povremeno se pojave i predmeti iz obrtnje djelatnosti, kao, na primjer, stolac za brijačnicu, gostionički hladnjak ili spremnik za kavu. U pitanju su velike količine više stotina predmeta deponiranih u skladištima u Lugu i Zmajevcu (u prva dva zahtjeva za izvoz bilo je približno 900 predmeta). Taj posao za nizozemskog naručioca obavlja poduzeće za prijevoz i usluge iz Donjeg Miholjca, koje nije registrirano niti ekipirano za takvu djelatnost, već ima ulogu prijevoznika i izvoznika. Budući da se radi o "čišćenju" terena, osobito na ratom stradalom području, konzervatorska i muzejska služba su se sukobile oko tog pitanja. Prema mišljenju muzejskih djelatnika trebalo bi potpuno zaustaviti bilo kakav izvoz etnografske građe i omogućiti muzejima da sami obave otkup umjesto stranih tvrtki. U svakom slučaju ratom zahvaćena područja trebalo je zaštititi, možda na sličan način na koji su zaštićena arheološka nalazišta. Međutim, takav način zaštite *nije zakonski reguliran* i očito nije izvediv, jer dosadašnja nastojanja da se izvoz prekine, nisu urodila plodom. Konzervatorska služba prilikom svoje redovite djelatnosti izdavanja dozvola za izvoz izdvojila je manji broj predmeta veće kulturne vrijednosti i obavijestila zainteresirane muzejske ustanove o mogućnosti njihova otkupa. Kako su za stvaranje cjelovitog etnografskog prikaza nekog područja u kontinuitetu potrebni i predmeti koji sami po sebi nemaju veću kulturnu vrijednost i odobrava im se izvoz, tražili smo da ubuduće pri izdavanju dozvola za izvoz budemo uključeni u rad na terenu. Otkupili smo veći dio izdvojenih predmeta, no svakako se ovakvim načinom otkupa za muzeje gubi trag o podrijetlu predmeta, vremenu nastanka, načinu izrade, primjene i sl. Osim toga muzeji su tako postavljeni u poziciju obveznog otkupa veće količine predmeta u kratkom roku za koje nemaju izdvojena sredstva i moraju napraviti najuži izbor.

Prema našim saznanjima otkupi po Baranji su pri kraju, a pouzdano znamo da se nastavljaju i po Slavoniji. Tako ćemo izgubiti u nepovrat mnoge predmete, kakve kasnije nećemo moći pronaći, to prije što su naši tereni relativno malo istraženi, jer se etnografska struka u Slavoniji, Baranji i Srijemu pojavljuje tek 50-ih godina 20. stoljeća, dolaskom prvog etnografa za cijelo ovo područje. Uostalom, teško da se može reći za neko područje kako je definitivno obrađeno i da su zaključena i iscrpljena sva istraživanja.

Izvoz o kojemu je riječ u ovom tekstu pretežno obuhvaća veliku količinu namještaja novije provenijencije s elementima građanskog utjecaja, kakav nije bio obuhvaćen fundusom našeg

Dijelovi namještaja u skladištu pripremljeni za izvoz

Muzeja. Radi se o vrstama materijala koji ne ulazi u umjetnički obrt, a kao etnografska problematika pripada novijem razdoblju s karakteristikama tipskog namještaja i zbog toga se prema kriterijima Konzervatorskog odjela ne smatra baštinom i tako dobiva dozvolu za izvoz. Međutim, to je područje neistraženo i nije valorizirano, pa je stoga šteta što se izvozi u tako velikim količinama. Za stvaranje cjelovitog etnološkog prikaza življenja i promjena na ovim prostorima u kontinuitetu, ovi predmeti svakako imaju svoje mjesto u muzejskim inventarima. Mnogi su primjerci namještaja svjedoci zanimljive eklecističke primjene stilskih karakteristika s elementima bidermajera, klasicizma, secesije i sl. često međusobno kombiniranim na jednom predmetu. Vjerojatno je većina predmeta rad mjesnih stolara, a ne tvornički proizvod. Vremenski se predmeti mogu smjestiti na kraj 19., početak 20. stoljeća i razdoblje između dva svjetska rata.

Trebalo bi, dakle, preispitati odnos prema etnografskom nasljeđu, revalorizirati pojam baštine i potražiti bolje načine kako je zaštititi.

Razni etnografski predmeti na policama pripremljeni za izvoz